

PREDLAGAČ:

Centar za LGBT ravnopravnost

web: www.ravnopravnost.hr

email: info@ravnopravnost.hr

FAX: 01/ 3820 375, 051/ 212-186

KANDIDATIMA/KANDIDATKINJAMA ZA
HRVATSKI SABOR

Analiza situacije

a) Socijalni aspekt

Spolna orijentacija te rodni identitet i izražavanje predstavljaju jedno od najčešćih osnova diskriminacije i nasilja u hrvatskom društvu. Bez obzira na zakonske promjene, ljudska prava LGBTIQ osoba nisu dovoljno prepoznata u javnosti, ne postoji sigurno okruženje za LGBTIQ osobe, a različite vrste seksualnih orijentacija nisu prepoznate kao osnovna dimenzija ljudske seksualnosti i identiteta.

U društvu postoji jaka homo/bi/transfobija i LGBTIQ populacija je izložena marginalizaciji i svakodnevnom emocionalnom i fizičkom nasilju. Neke LGBTIQ osobe žive u konstantnom strahu da će biti fizički napadnute, povrijeđene, izopćene, neke da će biti izbačene iz kuće, dok neke strepe od otpuštanja s posla.

Prema istraživanju koje je provela nezavisna agencija Puls 2008. na uzorku od 800 osoba, 49% ih je odgovorilo kako bi homoseksualnim osobama trebalo biti zabranjeno raditi u javnom sektoru, odnosno državnim službama i zdravstvu, 67% ispitanika/ca izjavilo je kako LGBTIQ osobama treba zabraniti pristup djeci, a posebice da rade s djecom kao odgojitelji/ce u školama. U istom istraživanju samo 28% ispitanika/ca nije izrazilo negativne stavove spram pripadnicama i pripadnicima seksualnih i rodni manjina.

Prema istraživanju udruge GONG i Fakulteta političkih znanost 2010. godine, 46 posto srednjoškolaca vjeruje da je homoseksualnost neka vrsta bolesti, a dok ih 64 posto smatra da bi homoseksualnim osobama trebalo zabraniti javne istupe.

Nakon ekstremne eskalacije nasilja na Split Prideu najnovija istraživanja pokazuju tendenciju empatije opće javnosti prema LGBT osobama, posebice prema javnom djelovanju. Prema istraživanju agencije Hendal za HTV, 38,3 posto građana podupire održavanje "gay parada", dok njih 51,3% smatra da takva okupljanja ne bi trebalo zabraniti.

b) Politički aspekt

Europska unija propisuje zabranu diskriminacije po osnovi seksualne orijentacije i rodnog identiteta (Direktiva 2000/78/EC) te zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju. Države članice Europske unije dužne su prilagoditi svoje Zakone prema istoj direktivi. Isto su dužne učiniti i države u procesu pristupanja u punopravno članstvo Europske unije. U Hrvatskoj u

ovom trenutku postoji Zakon o istospolnim zajednicama iz 2003. g. te Zakon o suzbijanju diskriminacije iz 2008. koji propisuju zabranu diskriminacije po osnovi seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Novi Kazneni zakon koji će stupiti na snagu 1. siječnja 2013. godine predviđa povećanje kazni za zločin iz mržnje, koji postaje i kvalificirani oblik kaznenog djela. Iako zakon predviđa znatno užu definiciju zločina iz mržnje – radna je skupina prihvatila prijedloge Centra za LGBT ravnopravnost da se definicija zločina iz mržnje proširi i na osnove i rodnog identiteta.

Iako je zabrana diskriminacije regulirana Zakonom, opća svijest o postojanju iste u nacionalnom zakonodavstvu izrazito je niska. Provedba nacionalnih i međunarodnih propisa, s obzirom na zaštitu LGBT osoba od diskriminacije neuspješna je upravo zbog visokog stupnja homofobije i transfobije kao i institucionalne homofobije.

Političke stranke u RH u svojim programima u potpunosti zanemaruju isticanje LGBT prava, politika i tema. Osim što niti jedna politička stranka koja participira na izborima nema posebno izdvojeno poglavlje u izbornom programu koje bi se ticalo LGBT osoba, za razliku od jasno izdvojenih poglavlja koja se tiču politika koje se odnose na mlade, umirovljenike, ratne veterane, radnike, uključujući migracijske politike, politike zaštite okoliša ili rodne ravnopravnosti. Svega nekoliko stranaka u svojim publikacijama i na web-stranicama spominju LGBT osobe ili LGBT prava, ali i tamo uzgredno i površno.

Centar za LGBT ravnopravnost tek je ove godine uspostavio suradnju s uredom Pučkog pravobranitelja koji je pristao biti umješač u jednom postupku na sudu vezan uz diskriminaciju LGBT osoba, a s uredom Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova udruge Centra za LGBT ravnopravnost su imale kontinuiranu suradnju i podršku.

U izvještaju o napretku Hrvatske u procesu pristupanja Europskoj uniji, Europska komisija je u studenom 2011. između ostaloga istakla (Croatia 2011 Progress report)¹:

Lezbijke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe (LGBT) i dalje se suočavaju sa prijetnjama i napadima, što je posebno bilo vidljivo za vrijeme održavanja Povorke ponosa u Splitu, te je oučeno i ograničeno djelovanje vlasti oko posljedica nasilja u Splitu. Potrebno je učiniti više na suzbijanju homofobičnih i ksenofobičnih osjećaja u društvu

c) Specifični trendovi vezani za LGBTIQ osobe

U Hrvatskoj je 47.1% LGBTIQ osoba pretrpjelo barem jednom u životu neki od oblika nasilja, od čega se najmanje jedna trećina odnosi na zločin iz mržnje, pokazuje istraživanje Lezbijske organizacije Rijeka – LORI, objavljeno 2007. godine na uzorku od 592 osobe. Na pitanje prijavljivanja bilo kojeg od zlostavljanja, nasilja ili diskriminacije, za one koji su tome bili izloženi, 34.1% osoba nije to nikome prijavilo, a samo 4.6 % jest.

Primjer institucionalne homofobije i diskriminacije po osnovi seksualne orijentacije u Republici Hrvatskoj jest slučaj mlade riječanke Ane Dragičević koja je uz pritisak organizacija civilnog društva u 2009. puštena s psihijatrijske ustanove Lopača gdje je bila hospitalizirana pet godina samo zato jer je lezbijka.

Bitno je napomenuti kako nasilje i pozivanje na nasilje postaju svakodnevnicom za hrvatsko društvo. Pozivanje na nasilje može se naći podjednako na internet portalima, kao i u dnevnim tiskanim i TV medijima. Povorka ponosa u Zagrebu od svoj inicijalnog održavanja u 2002. g. zabilježila je na desetke napada na LGBTIQ osobe sudionike/ce za trajanja ili netom nakon održavanja povorke. Osim suzavaca, nasilnih i diskriminatornih protuprosvjeda, Molotovljevih koktela i organiziranih nasilnih grupa s jasnim i vidljivim neofašističkim konotacijama, promocija netolerancije, nasilja i mržnje protiv LGBT osoba prisutno je i vidljiva, a ponekad čak i opravdavana od strane javno djelatnih pojedinaca/ka.

¹ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/hr_rapport_2010_en.pdf

POZADINSKI TRENDOVI I ANALIZA SITUACIJE – UKRATKO

- Gotovo 50% LGBT osoba doživjelo je neki od oblika nasilja, od čega se 1/3 odnosi na zločin iz mržnje. Svega 4,6 % ispitanih LGBT osoba kazalo je da je prijavilo nasilje ili diskriminaciju.
- Sloboda javnog okupljanja LGBT osoba ugrožena je zbog protuustavnog djelovanja nasilnih ekstremističkih grupa i javnih poziva na linčovanje i ubojstva,
- Implementacija Zakona o suzbijanju diskriminacije je gotovo nikakva. Tužbe LGBT organizacija za diskriminaciju Županijski sud u Zagrebu je odbacio, dok je na Županijskom sudu u Rijeci usvojena jedna tužba. Članak devet istog zakona i u paragrafu dva, stavak deseti otvoreno diskriminira nedržavljanke RH, LGBT osobe, koje žive u životnoj zajednici koju naši zakoni poznaju kao "istospolna zajednica".
- Izrečene kazne za zločine iz mržnje su uglavnom simbolične ili uvjetne a na koje i samo Državno odvjetništvo ulaže žalbe.
- U javnim školama trenutno ne postoji edukacija o ljudskim pravima, pa tako niti o aspektu ljudskih prava koji se odnosi i na LGBT osobe.
- Ne postoji dovoljna institucionalna potpora u suzbijanju transfobije i homofobije, točnije, svega nekoliko institucija poput Pučkog pravobranitelja i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pokazuju interes za zajedničku borbu, no njihova uloga je i dalje simbolična ili deklarativna. Do sada nisu niti iskorišteni svi kapaciteti koje te institucije mogu iskoristi.
- Ne postoji sustavna javna osuda homofobije i transfobije na svim razinama što je standard u zemljama EU. To ne obvezuje samo "nadležna" tijela, već i nositelje izvršne vlasti, od gradskog zastupnika/ce, gradonačelnika/ice, preko saborskog zastupnika/ice do premijera/ke.
- LGBT osobe nemaju ravnopravan tretman u dobivanju javnih zdravstvenih i socijalnih usluga, uključujući i dostojanstven i ravnopravni tretman u javnim medijima, te u polju obrazovanja. Svega 6.1% LGBT osoba je upoznalo svoje liječnike sa njihovom spolnom orijentacijom ili rodnim identitetom.
- Republika Hrvatska nije učinila ništa za zaštitu prava transrodnih i transeksualnih osoba. Hrvatski sabor odbio je i prijedlog nekolicine zastupnika i zastupnica da se transrodnim osobama zaštiti pravo na privatnost i zaštitu dostojanstva nakon spolne tranzicije, za što većina zastupnika nije pokazala nikakvog razumijevanja.

Zahtjevi prema političkim strankama, koalicijama i neovisnim listama za Hrvatski sabor

I Ukidanje diskriminacije životnih zajednica LGBT osoba u odnosu na bračne parove

Ukidanje diskriminacije LGBT parova u odnosu na bračne drugove/družice po pitanju niza ekonomskih, društvenih i kulturnih prava. Danas osobe koje žive u braku uživaju preko 60 različitih prava koja proističu iz braka, dok LGBT parovi, preko Zakona o istospolnim zajednicama, uživaju svega 2 prava.

Diskriminacija je više nego očita.

Kako bi se ta diskriminacija ukinula potrebno je LGBT partnerima osigurati:

1. prava iz obiteljskog zakona
2. prava kod primjene materijalnog kaznenog prava
3. prava kod primjene procesnog kaznenog i prekršajnog prava
4. prava kod izvršenja kazne zatvora
5. pravo na zaštitu od nasilja u obitelji
6. prava u parničnom postupku
7. prava na nasljeđivanje
8. prava iz zaštite prava pacijenata
9. prava iz zdravstvene zaštite
10. prava iz radnog zakonodavstva
11. prava iz mirovinskog osiguranja
12. prava iz socijalne skrbi
13. prava iz obveznih odnosa
14. prava u vezi sa porezom na dohodak
15. prava vezana uz vlasništvo i druga stvarna prava
16. prava vezana uz najam stanova
17. prava vezana uz boravak stranaca u RH
18. prava vezana uz hrvatsko državljanstvo
19. prava vezana uz azil u RH

Time će se LGBT partnerima/cama osigurati prava na:

- zdravstveno osiguranje preko partnera/ice
- socijalnu skrb
- nasljednu mirovinu
- odlučivanje o zdravstvenim pitanjima partnera/ice
- slobodne dane sukladno Zakonu o radu za članove uže obitelji
- nasljeđivanje zajednički stečene imovine u istospolnoj zajednici
- stjecanje državljanstva i ostalih statusa putem partnera/ice
- vezana uz poreze na dohodak
- koja za bračne drugove proizlaze iz Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima itd.

Kako je opseg diskriminacije toliko širok nema smisla raditi izmjene velikog broja Zakona, već je puno učinkovitiji put donošenje jedinstvenog Zakona koja će izjednačiti LGBT obitelji sa heteroseksualnim obiteljima. Taj Zakon mora biti osnova za prilagođavanje svih ostalih Zakona u smjeru prestanke diskriminacije "istospolnih" parova.

Dodatno, potrebno je napraviti:

Izmjene Zakona o suzbijanju diskriminacije

Potrebno je **ukinuti točku 10. čl. 9., stavka 2 koja govori o pojedinim izuzećima od diskriminacije.**

Naime, prema sadašnjem tekstu zakona, diskriminacijom se neće smatrati stavljanje u nepovoljni položaj:

10. stavljanje u nepovoljni položaj pri uređivanju prava i obveze iz obiteljskog odnosa kada je to određeno zakonom, a osobito u cilju zaštite prava djece, što mora biti opravdano legitimnom svrhom, zaštitom javnog morala, kao i pogodovanju braka u skladu s odredbama Obiteljskog zakona

Ovim člankom onemogućuje se LGBT parovima tvrditi diskriminaciju u odnosu na parove u bračnoj i izvanbračnoj ("raznospolnoj") zajednici.

Izmjena Pravilnika o obrascima državnih matica, registru, izvacima i potvrdama koje se izdaju na temelju državnih matica (N.N. 202/03, 136/08)

Pravilnikom o obrascima državnih matica, registru, izvacima i potvrdama koji se izdaju na temelju državnih matica (N.N. 202/03, 138/08) propisan je sadržaj Potvrde o slobodnom bračnom stanju – Obrazac br. 13, na način da se u navedenoj potvrdi osim činjenica upisanih u državne matice, nalazi i Napomena koja glasi:

„Napomena: Osobni podaci iskazani su prema posljednjim važećim promjenama upisanim u matici rođenih te se utvrđuje da je osoba slobodnog bračnog stanja.

Na temelju propisa Republike Hrvatske nema zakonskih zapreka za sklapanje braka u inozemstvu, a sklopljeni brak s

bit će priznat u Republici Hrvatskoj.“

Provođenjem spornog Pravilnika o obrascima u praksi dolazi do izravnog stavljanja u nejednak položaj osoba koje namjeravaju u inozemstvu sklopiti brak kakav nije priznat u Republici Hrvatskoj. Osobe koje traže izdavanje Potvrde o slobodnom bračnom stanju radi sklapanja braka s osobom istoga spola u inozemstvu ne mogu dobiti spornu potvrdu upravo zbog nezakonitog dijela Potvrde. Na taj način su osobe koje namjeravaju sklopiti brak s osobom istoga spola u inozemstvu onemogućene u ostvarivanju svojih prava na dobivanje potvrde o činjenicama i osobnim stanjima upisanim u državne matice, čime je došlo do povrede čl. 14. Ustava.

Dakle, osobama istospolne orijentacije je, zbog upravo te osobine, uskraćeno zakonsko pravo na dobivanje potvrda o osobnim stanjima koja proizlaze iz državnih matica, a što je prouzročeno sadržajem Obrasca br. 13, propisanim spornim Pravilnikom o obrascima.

Izmjene Zakona o strancima

U zakonu treba promijeniti definiciju pripadnika/ca uže obitelji koji mogu tražiti privremeni boravak. U zakonu nedostaje pojam koji bi uključivao i zakonski prepoznatog instituta partnerstva osoba istospolne orijentacije.

Predlažemo da se taj dio regulira na način da se pod definiciju članova uže obitelji uvrste i životne zajednice LGBT osoba.

U zakonu treba dodati i zabranu prisilne deportacije i osobama kojima prijeti smrtna kazna, mučenje i drugi oblici nehumanog postupanja iz osnova spolne orijentacije i rodnog identiteta.

II Prava transrodnih osoba – depatologizirati transeksualnost, osigurati potpuno javno financiranje spolne tranzicije te prilagoditi sve zakone i podzakonske akte koji su trenutno neosjetljivi na spolnu tranziciju osobe

Hrvatsko zakonodavstvo mora početi prepoznavati prava i potrebe transrodnih i transeksualnih osoba, od kvalitetnog zdravstvenog osiguranja do uklanjanja administrativnih barijera koje nastaju za osobe koje namjeravaju napraviti ili su u procesu spolne tranzicije.

Neki od primjera zakona koji se u tom smislu trebaju mijenjati su:

1. Zakon o državnim maticama
2. Zakon o osobnom imenu.

Načelno, potrebno je prilagoditi sve Zakone i podzakonske akte koji su neosjetljivi na promjenu spolnog statusa osoba koje prolaze ili su prošle spolnu tranziciju na način da priznaju sva prava u skladu s novim identitetom osobe. To uključuje mogućnost prilagodbe svih dokumenata koja se izdaju od strane javne uprave, sveučilišnih diploma i školskih svjedodžbi sa spolnim statusom osobe koji je utvrđen nakon spolne tranzicije, poštujući pritom pravo na privatnost osobe i zaštitu podataka kako bi se spriječila diskriminacija na temelju rodnog identiteta, zbog prijašnjeg spolnog statusa.

Dodatno, potrebno je depatologizirati transeksualnost, te osigurati potpuno javno financiranje spolne tranzicije.

III Nacionalna politika ravnopravnosti spolova i Akcijski plan za suzbijanje nasilja i diskriminacije LGBT osoba

Potrebno je u narednom periodu predano provoditi novousvojenu nacionalu politiku ravnopravnosti spolova – posebno mjere vezane uz suzbijanje homofobije i transfobije, a očekujemo da i sama nova Vlada napravi Akcijski plan za suzbijanje nasilja i diskriminacije LGBT osoba. Plan se treba razviti u suradnji sa organizacijama civilnog društva i horizontalno primijeniti unutar državnih institucija ali i prema građanima/kama RH.

NOSITELJI: Ministarstvo obitelji, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ured za ljudska prava i Ured za ravnopravnost spolova.

IV Uvođenje edukacije o LGBT pitanjima u obrazovni sustav i uklanjanje homofobih sadržaja iz udžbenika

Niz istraživanja provedenih u proteklom razdoblju jasno su pokazala kako su homofobija i transfobija najizraženije kod mlađe, srednjoškolske populacije². Ovaj podatak jasan je alarm za konkretno djelovanje da se kroz edukaciju smanje stereotipi i predrasude prela LGBT populaciji. Zbog toga zahtijevamo da se čim prije u obrazovni sustav uvede sadržaj koji rade na suzbijanju predrasuda i stereotipa prema LGBT osobama.

Mišljenja smo da se u rad na suzbijanju homofobije i transfobije trebaju uključiti i druge institucije, te škole i sveučilišta. Naime, primjetan je i veoma visok postotak homofobije i predrasuda kod mladih osoba opće populacije.

Također tražimo da se iz svih udžbenika izbace sadržaji koji promoviraju homofobiju i transfobiju, te da se ispoštuje odluka Europskog odbora za socijalna prava (još iz 2009. godine) prema kojoj država ima obvezu osigurati obrazovne sadržaje koji ne podupiru stereotipe i predrasude i ne doprinose socijalnoj isključivosti, ukorijenjenoj diskriminaciji i poricanju ljudskog dostojanstva. Odbor je eksplicitno zamijetio kako tvrdnje u kurikulumu "stigmatiziraju homoseksualne osobe i utemeljene su na negativnim, iskrivljenim, osuđujućim i degradirajućim stereotipima", te očekujemo da se takvi sadržaji žurno uklone.

²Prema rezultatima ispitivanja 999 učenika hrvatskih srednjih škola (Politički stavovi učenika završnih razreda srednjih škola i njihove determinante, dr.sc. Dragan Bagić, Filozofski fakultet u Zagrebu. GONG 2010.), čak 45,9 posto mladih smatra da je homoseksualnost bolest, dok 64,3 potpuno se ili dijelom slaže s time da bi "homoseksualnim osobama trebalo zabraniti javno nastupanje jer te osobe na taj način utječu na odgoj mladih". Dodatno prema istraživanju Care international, Youth man Initiative, 2009, 39% muških srednoškolaca vršilo je neki oblik nasilja (fizički ili psihički) prema vršnjacima za koje su smatrali da su LGBT, 83% njih ne bi željelo imati geja za prijatelja, a 95% njima se gade feminizirani muškarci.. Istovremeno, istraživanje Centra za mirovne studije „Učiti za mir“, ožujak 2011. pokazalo je da su teme vezane uz LGBT prava najmanje prisutne u školskim udžbenicima, a prije dva mjeseca Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta na preporuku Agencije za odgoj i obrazovanje odbilo je dati preporuku udruzi Queer Zagreb za pilotiranje neformalnog programa o LGBT pravima u srednjim školama.